

PROTESTUL – O FORMĂ DE PARTICIPARE CETĂȚENEASCĂ

Autor: Dănescu Letiția-Alexandra

Coordonator: Voinea Carmen Georgiana

Rezumat: Protestul reprezintă un mod important de a exprima și manifesta apărarea drepturilor oamenilor sau expunerea dezaprobării. Protestul are un caracter internațional, în orice stat, promovează democratizarea și opinia publică, reprezentând o formă de participare cetățenească. Se constată că acesta poate crea schimbări majore în modul de guvernare, având un caracter marcant asupra istoriei, pornind de la „Partida de ceai de la Boston” până în era modernă, în România, unde au avut loc protestele anti-corupție dintre anii 2017 și 2019. Participarea cetățenească implică în mod activ cetățenii în procesul decizional, având o anumită influență asupra politicilor publice. Se mai poate observa cum protestele au un anumit scop și un simbol, reprezentând o cale de a exprima dorințele cetățenilor și de a produce schimbări sociale.

Abstract: The protest represents an important way of expression and manifestation of the defense of human's rights or expressing of disapproval. The protest has an international character, in any state, it promotes democratization and public opinion, representing a form of citizen participation. It is established that it can create major changes in the way of governance, having a marked character on history, starting from 'Boston Tea Party' until the modern era, in Romania, where the anti-corruption protests took place between 2017 and 2019. Citizen participation actively involves citizens in the decision-making process, having a certain influence on public policies. It can also be seen how the protest has a certain purpose and a symbol, representing a way of expression of the wishes of the citizens and producing social changes.

Cuvinte-cheie: protest, participare, cetățeni, democrație, exprimare, opinie.

I. Protestele de-a lungul istoriei

Protestul este definit ca o metodă prin care cetățenii își exprimă opoziția față de puterea politică prin diferite mijloace, cum ar fi: activismul politic, boicotul, metodele de comunicare și persuasiune, dar și prin acțiuni directe cum ar fi marșurile (Chong, 2015).

Termenul de „protest” se referă atât la acțiuni individuale, cât și colective, menite să transmită dezaprobarea, rezistența sau apărarea opiniilor protestatarilor. Acesta cuprinde o serie de manifestări, cum ar fi: declarații politice, sociale sau culturale, răspunsuri sau preocupări ale societății sau solicitări pentru recunoașterea sau apărarea drepturilor individuale. Exercitarea cererii drepturilor și exprimarea liberă este puternic asociată cu protestul, care reprezintă un instrument esențial pentru promovarea democrației, susținerea drepturilor fundamentale și conștientizarea nevoilor minorităților (Lanza, 2019).

De-a lungul istoriei, au existat nenumărate proteste la nivel global, începând de la „Partida de ceai de la Boston” (1773) până la mișcarea „George Floyd” din Statele Unite ale Americii (2020). În urma analizei unui articol publicat pe site-ul științific Live Science, a fost alcătuit un top al protestelor și mișcărilor populare celebre de pe glob (Spektor & Whipps, 2020):

1. Marșul femeilor din Washington:

În anul 2017, pe data de 20 ianuarie, la o zi după alegerea președintelui Donald Trump, un număr de peste 470.000 de femei au organizat un marș în capitala Statelor Unite ale Americii, Washington D.C., având ca scop susținerea drepturilor femeilor, lupta împotriva misoginismului și lupta

împotriva interzicerii avortului în anumite state, cum ar fi Arizona. În urma acestui protest anti-Trump, un număr de aproximativ 200 de participanți au fost arestați și trimiși în judecată pentru acte de vandalism, protestatarii ajungând să fie cunoscuți în întreaga lume drept apărători ai drepturilor fundamentale ale femeilor (Rafferty, 2024).

2. Marșul Sării al lui Mahatma Gandhi:

În anul 1930, liderul, de origine indiană, avocat și anti-colonialist, Mahatma Gandhi, a organizat un marș pe o durată de 23 de zile (pe o distanță de aproximativ 350 de kilometri), având ca scop protestul față de monopolul britanic pe sare. În urma acestei acțiuni, mai mult de 60.000 de persoane, printre care și Gandhi însuși, au fost arestate și încarcerate pentru subminarea Imperiului Britanic, fapt care a scandalizat opinia publică la nivel global. În urma presiunii internaționale uriașe asupra autorităților coloniale britanice de pe teritoriul Indiei, susținătorii lui Gandhi împreună cu acesta au fost eliberați, mișcarea de eliberare (independență) a Indiei a câștigat și mai multă susținere exterioară (Hayasi, 2021).

3. Protestul din Piața Tiananmen:

În anul 1989, un număr impresionant de câteva sute de studenți s-au adunat în Piața Tiananmen, având ca scop obținerea libertății de exprimare, libertății economice și eficienței împotriva sistemului corupt de la nivelul Guvernului chinez. Autoritățile decid să acționeze cu o brutalitate greu de descris împotriva protestatarilor, mulți dintre aceștia fiind împușcați mortal sau striviți sub șenilele tancurilor. Conform Guvernului chinez, numărul deceselor a fost de aproximativ 300 de persoane, însă opinia publică contrazice aceste informații, numărul real al persoanelor decedate fiind de peste 10.000 (Mason & Clements, 2002).

4. Protestele de la Zidul Berlinului:

În anul 1989, în Germania de Est, au avut loc proteste ample care au dus la dărâmarea Zidului Berlinului, reunificându-se astfel cele două Germanii (Republica Democrată Germană și Republica Federală Germană). Acest lucru simbolizează căderea unui întreg sistem politic, mai exact căderea „cortinei de fier” (dizolvarea Uniunii Sovietice). În perioada cuprinsă între anii 1961 și 1989, un număr de aproximativ 140 de persoane au fost ucise în timp ce încercau să treacă zidul, iar un număr de aproximativ 650 de persoane au fost arestate pentru tentative de trecere nereușite. Prăbușirea acestui zid simbolizează puterea protestelor, puterea gândirii democratice și libertății de exprimare (Ross, 2004).

5. Protestele din perioada 16 și 25 decembrie 1989 (Revoluția Română din 1989):

În perioada decembrie a anului 1989, asemenea șirului de revoluții din întreaga lume a Europei de Est, în România au avut loc proteste violente împotriva regimului comunist condus de dictatorul Nicolae Ceaușescu. Acestea au avut ca punct de pornire Timișoara, extinzându-se cu un ritm alert spre capitală, acolo unde au avut loc ciocniri violente între protestatari (majoritatea studenți și adulți tineri) și forțele armate și de Securitate (aparatul de control al dictaturii comuniste). În urma acestei revoluții sângeroase, unde au fost înregistrate aproximativ 1116 decese, poporul român și-a dobândit statutul de țară democratică, cu aspirații europene și orientare către o politică cât mai liberală (Roper, 1994).

Exemplele enumerate anterior nu reprezintă decât o mică parte din multitudinea de proteste și mișcări sociale, care au avut loc de-a lungul istoriei pe întreg globul. Se poate observa faptul că fiecare mișcare cetățenească, indiferent de scopul protestului, luptă pentru drepturile fundamentale ale omului, pentru libertatea de exprimare și pentru o economie stabilă.

În era modernă, rețele sociale reprezintă un rol importat în perceperea protestelor, tehnologia care se dezvoltă într-un ritm alert promovează petițiile și protestele publice, rezultatul fiind transformarea lor într-o unealtă mai comună și accesibilă (Battaglini, 2017). Media digitală

stimulează participarea la proteste, făcându-le mai accesibile publicului larg și oferind cetățenilor puterea de a participa la contribuțiile sociale și acțiunile colective. Platformele digitale permit oamenilor să se exprime și să discute probleme și se pot crea legături sociale, promovând angajamentul politic (Lee & Man Chan, 2015).

Protestele sociale joacă un rol esențial în societățile democratice, în ciuda faptului că se confruntă cu represii și constrângeri, ele servesc drept canale esențiale pentru exprimarea opiniilor, afirmarea drepturilor și susținerea regimului democratic (Lanza, 2019).

II. Participarea cetățenească

Participarea cetățenească reprezintă implicarea cetățenilor (prin consultarea și emiterea de opinii) în luarea deciziilor și legilor care se adoptă la diferite nivele.

Conform unui studiu de caz publicat de către cadrele didactice de la Facultatea de Studii Politice Administrative și Științe ale Comunicării din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, participarea cetățenească prezintă următoarele caracteristici (Baba, Cherecheș, Mora, & Țiclău, 2009):

1. Scopul cetățenilor participanți la diferite mișcări sociale este acela de a construi o relație mai transparentă cu reprezentanții politici (obținerea unor politici publice mai dezvoltate);
2. Influența cetățenească are un grad ridicat în procesul de abrogare a legilor (legile să fie în beneficiul cetățenilor);
3. Participarea cetățenească este un proces spontan sau planificat care întotdeauna are ca scop implementarea opiniei publice în procesele decizionale (procesele guvernamentale/politice).

Participarea cetățenească joacă un rol esențial (crucial) în dezvoltarea comunității prin implicarea cetățenilor în toate procesele de luare a deciziilor. Dacă participarea cetățenească se realizează într-un mod corect, aceasta are potențialul de a spori calitatea vieții comunității respective, precum și emanciparea pe plan politic a acesteia. Implicarea cetățenilor în cadrul proceselor propriu-zise de luare a deciziilor nu are un caracter constant, deoarece fiecare cetățean are un grad diferit de participare. Conceptul de implicare cetățenească a fost studiat îndelung de către autoarea Sherry Arnstein care a alcătuit o clasificare a diferitelor nivele de implicare a cetățenilor în procesele decizionale denumită generic „Scara lui Arnstein”. Această scară cuprinde 8 nivele de participare, fiecare nivel corespunzând cantității de putere pe care Guvernul (autoritatea) o oferă iar cetățenii o primesc în procesul de luare a deciziilor. Nivelele de participare sunt următoarele (Arnstein, 1969):

1. Manipulare – nu presupune participare (prin faptul că opinia publică are încredere în autoritatea publică);
2. Terapie – nu presupune participare (opinia publică crede că faptul că statul ia cele mai bune decizii în favoarea ei);
3. Informare – primul pas în procesul de implicare al cetățenilor;
4. Consultare – pas suplimentar spre participarea cetățenilor în forumurile decizionale;
5. Pacificare – în cadrul acestui nivel, cetățenii au un grad ridicat de influență în luarea deciziilor (cetățenii participă în dezbateri și prezintă în fața autorităților propuneri și soluții);
6. Parteneriat – dreptul de a lua decizii este distribuit în mod egal între autorități și cetățeni;

7. Autoritate delegată – cetățenii au posibilitatea, în urma negocierilor cu autoritățile, de a lua decizii asupra unui anumit plan sau program;
8. Controlul cetățenilor – guvernarea deplină a instituțiilor de către cetățeni.

La o primă vedere, se poate afirma faptul că există doar avantaje în procesul de implicare cetățenească asupra forumurilor decizionale, dar, în urma analizei literaturii de specialitate, a fost descoperit și un număr redus de dezavantaje, aspect deloc de neglijat. Pentru a ilustra mai bine acest fapt, a fost realizat un tabel care înfățișează avantajele și dezavantajele participării cetățenești în luarea de decizii de ordin politic (vezi Tabelul II.I) (Irvin & Stansbury, 2004) (Fischer, 1993).

Tabel 1 Avantajele și dezavantajele participării cetățenești

<i>Avantajele participării cetățenești</i>	<i>Dezavantajele participării cetățenești</i>
1. Educarea opiniei publice și a opiniei guvernamentale.	1. Irosirea resurselor materiale și temporale (de timp) în cazul ambelor tabere.
2. Dezvoltarea unei colaborări mult mai transparente între cetățeni și reprezentanții Guvernului.	
3. Construirea unor alianțe politice strategice.	2. Pierderea controlului în procesul de implementare a diferitelor legi.
4. Deprinderea și dezvoltarea abilităților de tip activist la nivelul cetățenilor (comunității respective).	3. Crearea unei relații ostile între cetățeni instituțiile de guvernare.
5. Implementarea unor strategii politice în favoarea cetățenilor.	

Puterea deținută de participarea cetățenească poate fi asemănătoare puterii trupelor de asalt sau paramilitare, deoarece vocea opiniei publice poate fi extrem de agresivă la adresa conducerii politice, această dezlănțuindu-se ca într-o luptă de gherilă. Puterea de mobilizare a oamenilor este foarte ridicată, în special dacă aceștia manifestă un sentiment de lipsă de încredere la adresa guvernării. În țările dezvoltate, participarea publică are un grad ridicat, deoarece opinia publică are dreptul la liberă exprimare și dreptul de a decide împreună cu structurile de conducere care sunt cele mai bune hotărâri politice. În țările cu un regim politic de tip dictatorial sau în țările unde încă există o presiune militară, participarea cetățenească (în toate formele ei) nu există sau are un grad limitat de manifestare (Fung, 2006).

În ciuda necesității cooperării cetățenilor pentru a obține avantaje de îmbunătățire a legislației, este fundamental să înțelegem avantajele și dezavantajele în procesul de decizie pentru a asigura un stat democratic echitabil.

III. Cadrul teoretic al participării cetățenești

Protestele reprezintă una dintre „armele” preferate ale opiniei publice (în procesul de participare cetățenească), fiind principalul catalizator al schimbărilor sociale.

O altă definiție a protestelor poate fi coagularea între diferite persoane care au același scop (de exemplu: protecția mediului, drepturile femeilor, îmbunătățirea sistemului de sănătate etc.). Aproape întotdeauna, protestele publice au avut la bază inițiativa cetățenească, cu sau fără implicare din partea unor partide politice, ONG-uri sau mișcări mai mult sau mai puțin extremiste (Ploștajner & Mendeș, 2004).

În țările din fostul bloc comunist, printre care și România, participarea cetățenească în luarea de decizii la nivel politic a fost întotdeauna însoțită de proteste ample în piețele capitalelor sau ale marilor orașe. Un exemplu bun este reprezentat de protestele care au avut loc în România de-a lungul anilor 2017-2019, cunoscute drept protestele anti-corupție, moment în care un număr mare de oameni adunați în Piața Victoriei din București s-au opus unor ordonanțe de urgență care prevedeau modificări ale unor coduri penale. Aceste proteste au fost cele mai mari din România de la Revoluția din Decembrie 1989, aspect care simbolizează puterea participării cetățenești (definită mai simplu ca opinia sau vocea cetățenilor) (Gubernat & Rammelt, 2020).

Autoritățile locale au datoria de a sprijini toate formele de participare ale cetățenilor, în special protestele, deoarece acestea reprezintă una dintre cele mai viscerale și oneste modalități de exprimare a dorințelor populației (comunității). Prin acțiunea de a protesta, cetățenii dezvoltă următoarele atribute (Norman, 2017):

1. Capacitatea de a participa în mod activ în procesul democratic;
2. Dobândirea unei modalități de expunere a grupurilor minoritare;
3. Realizarea la nivel individual a faptului că niciun cetățean nu este singur ci este susținut de un grup de persoane cu interese și opinii similare;
4. Încrederea în dezvoltarea unei relații cetățean-reprezentanți ai organismului de conducere, bazate pe respect reciproc.

Concluzii

Participarea cetățenească manifestată prin proteste poate fi considerată un mecanism democratic prin care opinia publică și guvernamentală sunt educate, creându-se astfel alianțe politice strategice și colaborări transparente între cetățeni și structurile de conducere. În plus, prin participare cetățenească sunt implementate strategii politice în favoarea cetățenilor, dar, totodată, sunt dezvoltate și gândirile de tip „critic” și „activist” în rândul cetățenilor.

Protestele, așa cum a fost observat de-a lungul istoriei, sunt principalele arme ale opiniei publice în schimbarea și dezvoltarea sistemelor politice care guvernează o țară. Astăzi, în era modernă, surescitată în mod constant de internet și de Mass-Media, protestele sunt extrem de frecvent întâlnite în comparație cu ultima sută de ani, ele fiind principala modalitate de exprimare a vocii cetățeanului.

Nu în ultimul rând, în baza ideilor redactate anterior, se poate afirma că protestul este una dintre principalele forme de participare cetățenească la înfăptuirea unor măsuri sociale, politice, economice, în special prin prisma faptului că protestele au rezultate palpabile în ceea ce privește schimbările, luarea deciziilor și abrogarea legilor în sistemele politice democratice.

Bibliografie

1. Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 216-224.
2. Baba, C., Cherecheș, R., Mora, C., & Țiclău, T. (2009). Public participation in public policy process - case study in seven counties from north-western region of Romania. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 5-13.
3. Battaglini, M. (2017). Public Protests and Policy Making. *The Quarterly Journal of Economics*, 485-549.
4. Chong, D. (2015). Political Protest and Civil Disobedience. În J. D. Wright, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)* (pg. 421-426). Amsterdam: Elsevier.
5. Fischer, F. (1993). Citizen participation and the democratization of policy expertise: From theoretical inquiry to practical cases. *Democracy and the Policy Sciences*, 165-187.
6. Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review*, 66-75.
7. Gubernat, R., & Rammelt, H. P. (2020, Mai 1). "Vrem o țară ca afară!": How Contention in Romania Redefines State-Building through a Pro-European Discourse. Preluat de pe SageJournals: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0888325419897987>
8. Hayasi, N. (2021, August 19). *A Pinch of Salt and the One of the Largest Nonviolence Movements in India: The Salt March of 1930*. Preluat de pe The Nonviolence Project: <https://thenonviolenceproject.wisc.edu/2021/08/19/salt-march/>
9. Irvin, R. A., & Stansbury, J. (2004). Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort? *Public Administration Review*, 55-65.
10. Lanza, E. (2019). *Protest and Human Rights*. OAS.
11. Lee, F. L., & Man Chan, J. (2015). Digital media use and participation leadership in social protests: The case of Tiananmen commemoration in Hong Kong. *Telematics and Informatics*, 32(4), 880.
12. Mason, T. D., & Clements, J. (2002). Tiananmen Square Thirteen Years after: The Prospects for Civil Unrest in China. În *Asian Affairs: An American Review* (pg. 159-188). Taylor & Francis, Ltd.
13. Normam, R. (2017, Decembrie 4). *Six reasons why protest is so important for democracy*. Preluat de pe openDemocracy: <https://www.opendemocracy.net/en/six-reasons-why-protest-is-so-important/>
14. Ploštajner, Z., & Mendeš, I. (2004). Citizens Participation. În F. E. Stiftung, *How to Improve Development on Local Level* (pg. 97-113). Zagreb: Zagreb office.
15. Rafferty, J. (2024, Ianuarie 14). *Women's March*. Preluat de pe Britannica: <https://www.britannica.com/event/Womens-March-2017>
16. Roper, S. D. (1994). The Romanian Revolution from a Theoretical Perspective. *Communist and Post-Communist Studies*, 401-410.
17. Ross, C. (2004). East Germans and the Berlin Wall: Popular Opinion and Social Change before and after the Border Closure of August 1961. *Journal of Contemporary History*, 25-43.
18. Specktor, B., & Whipps, H. (2020, Iunie 4). *13 significant protests that changed the course of history*. Preluat de pe Live Science: <https://www.livescience.com/16153-10-significant-political-protests.html>